

ברכות מקהילות ישראל נפרץ המנהג לאכול לביל ראש-השנה סימנים, כל קהילה וסימניה.

מנהג זה נפסק להלכה ויחד לו סימן שלם בשולחן ערוך - סימן תקפג, שכותרתו היא: "דברים שנהגים לאכול לביל ראש-השנה". בסעיף א כותב המחבר: "הוא אדם רגיל לאכול בראש-השנה רוביא דהינו תלת, כתי, סילקא, תמרי, קרא, וכשיאכל רוביא יאמר: יהי רצון שירבו זכויותינו. כתי, "כרתו שונאינו". סילקא, "סתלקו אויבינו". תמרי, יתמו שונאינו". קרא, "קדע גור דינו ויקראו לפניך זכויותינו". ומוסיף הרמ"א: "יש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים 'תתחדש עלינו שנה מתוקה', וכן נוהגין. ויש אוכלים רמונים ואומרים 'צרכה זכות כרמון'".

8 על דברי הרמ"א כותב הגר"א בביאורו (שולחן ערוך שם): "תפוח - ע"ש יפרינו מתוק לחכי" (שיר השירים ב, ג).

ומוסיף הגר"א שלא רק חוש הטעם מגויס לטובת הסימן הזה אלא גם חוש הריח - וכמ"ש: "כריח שדה" (בראשית כו, כז), ומתרגמין: "חקל תפוחים". הגר"א מציין דבר נוסף: "והיה ברה" כידוע", כלומר, ברכת יצחק ליעקב היחה בראש-השנה.

הגון ופטר אלהים עולם - אלה הרי יצחק אבינו

10

התמנהג האלהית הגדולה אשר בלב ישראל, אין לה ערך ולא דוגמה ולא משל, ואפילו האמפיקורסות הישראלית היא מקלמה אמונה וקדושה, הרבה יותר מכל האמונות של כל הגוים כולם. ואע"פ שהיא מבטאת דברים של קלות-ראש ושל כפירה, בתוכיות הנשכחה יש אדר-אלקים של זבקות ושל צמאון לאלהים ויהי אל אלהי ישראל עד לכדי מסירות-נפש, וירח את ריח בגדיו, אל תקרי בגדיו אלא בגדיו, כגון יקים איש צדורות ויסי משותא. שהראו את הצפון בלבבם במסירות-נפש גפלאה, ומה שהיה בסוף היה ג"כ בתחילה, אלא שכמת אותו הוזהמא החיצונה, שבאת מהשפעת המטואבה של הגוים, אשר לא ידעו את ד' ובשמו לא קראו, אשר אכלו את יעקב ואת בחור השמן, לא כאלה חלק יעקב כי יצד הכל הוא, וישראל טעם נחלג ד צבאוו שמו.

והוא אביך - א

19

המדרש נסמך על הפסוק "וירח את ריח בגדיו", והגם שאינו משחמש בלשנו של רבי דר"א - "אל תיקרי בגדיו אלא בגדיו", הוא אומר כדבריו - יריח בגדיו עולה אפילו מבוגדים כמו יוסף משיחא, אדם ששיתן פעולה עם הרומאים. ריח גן ערוך נורף לא רק מאלו העושים חסד בדעת אנושית ולא לשם שמים, כמו שפירש הנצי"ב, ואפילו לא רק מהבויגוים-הבורים של רבי יודא, הרחוקים מתורה ומצוות, אלא יותר מזה - מאדם שהוא גפול לחלוטין, בוגד באומה ומקישר עם הרומאים. מן הדוגמה החריפה הוא אפשר ללמוד אלו בוגדים הריח יצחק בבגדיו של יעקב - וברכו. בכל החכמה הישראלית של ימינו קשה למצוא כגודים כיוסף משיחא. גם על אנשים אומללים כאלה, אם ישנם, צריך לחשוב כאשר אוכלים את התפוח בראש-השנה. אבל אדם המשרת בצבא ומוכן להכנס למעצבים של סיקוד נפש - בודאי נמצא במצב טוב לאין ערוך מיוסף משיחא, ודאי שיש באישיותו יותר מנקודה חיובית אחת ממליון. ומי שמוטר את נפשו באופן תדירי למען עמי-ישראל - על אחת כמה וכמה.

ודאי היו בזמנו כאלה שטענו שיוסף משיחא הוא מצאצאי הערב רב וציטטו את הנהר האומר שאחא התכונת של טיפוסים שנדבקו בהם מידות של ערב רב היא הרצון לעזור לגוים יותר מאשר לישראל, וכאשר ישראל נמצאים בצרה - טיפוס כזה מעדיף לעזור לגוים ולא לישראל. יוסף משיחא, המשתף פעולה עם הרומאים לקראת התורבן, עונה במדויק לקריטריונים האלה, ופחאום, ברע אחד התהפך מהידותו משתף פעולה עם הרומאים, המוכן למעול ולקחת את המנורה לעצמו - לאדם המוסר את נפשו מתוך ייסורים ועינויים על קדושת השם. זהו שאי השיאים של "ריח בגדיו" - אדם זה שיתף פעולה עם הרומאים המתורבים את המקדש ורצה לקחת לעצמו את המנורה, ומיד לאחר מכן, כאשר אמר לו להכנס בפעם השניה - השתחף לפני הקודש-כבוד-הוא ואמר: "ווי, אוי אוי שהכעסתי לבראי", ומח על קידוש השם ביסודים נוראים. אימר המדרש שגם אדם כזה יכול לעשות תשובה בן רגע.

אלהים הריח את ריח בגדיו - א

9 יצחק את ריח בגדיו נקבכהתי - בגין יוסף משיחא נקים איש צדורות. יוסף משיחא - בשעה שבקשו שתקאים להקנים למי הכיח אמרו: יקים בהם ובהם חתלה, אמרו לה: עני ומה דצת מפיך - דידך. נכנס חלביא קטרה של תוב, אמרו לו: איך דרכו של קדוים להשפוש בזה, אלא עני וכן תצית ומה דצת מפיך - דידך. ולא קבל עליה. אמר ר' פינחס: נתנו לו קבס שלש שנים, ולא קבל עליה - אמר: לא די שהקבסתי לאלהי פעם אחת, אלא שאכעסני פעם שקדוהי מה עשו לו, נתנו אהוה פתמור של תרשים תדו מקורים בו, ונהי מצונו ואמר: וי, אוי, אוי, שהקבסתי לבגדיו יקים איש צדורות ונהי בן אהוהו של ר' יוסף בן יצחק איש צדוה, נתנו רכב סוסה בשבתא. אזל קומי שרייתא למצטלביא, אמר לה: תמי סוסי דאריכבי דרי, תמי סוקף דאריכבי מרף! אמר לו: ואם כך למכעיסיי, קל חומר לעושי רצונו! אמר לו: ועשה קדם רצונו יתמר סוקף אמר לו: ואם כך לעושי רצונו, קל חומר למכעיסיו וקבס בו תדיר בארס של עבא, הלק וקים בעצמו ארבע מוחות בית דין: שקדוה, שרפה, תרגומיק, מהקשה, נביא קורה ועצתה כדן וקשר קה יקרא, ועבר דהעצים ותקשרן דר של עבדים, נעשה מורה לפניה, בעצת את מתרב קמקשה, ותצית האדר תתח נעצים סתתת האבדים, ונהלה פקודה ונחנך, קדפחו קהיל וקסקה תרימה נפל לאש, קדמתי כדב נפל עליו דר ונשך, ונתקמם ויס בן יצחק איש צדוה נדאיה פתחו פותנת צאורי, אמר: בשעה קלה קדפתי זה קל יוד.

לכבוד רביה - פה תלמוד

11 יצחק היודע להריח את הריח האמיתי, ריח התפוח הנודף מליה בגדיו, הוא המכיר את פנימיותם של בניו לעתיד לבוא, גם כאשר נראים הם מקולקלים. יודע הוא, שהמעשים והמידות המקולקלים - כולם בגדים חיצוניים, הבאים מהשפעות זרות של גוים אשר עם-ישראל עתיד להיות מוקף בהן - השפעות של הגזרות ושל האיסלם - המנסות להעמיד מוסריות מעוותת, אינה גובעת מלבד ר' - דבר הגורם לפסיקות לחלחל גם בישראל. כל זה אינו אלא "הוזהמא החיצונה", כלשון הרב (ארוח האמנה שם): "שבא מהשפעת המטואבה של הגוים, אשר לא ידעו את ד', ובשמו לא קראו... לא כאלה חלק יעקב". צריך לשלוח ולהרים את עם-ישראל מהוזהמא הסובבת אותו, ואז יתכרר שבפנימיותו נשאר עמי-ישראל דן נקי. כך אמר יצחק לקודש-כבוד-הוא במאבק לזכות את ישראל, והקודש-כבוד-הוא מקבל את חבריו.

אלהים הריח את ריח בגדיו

13

15 התפוח מלמד לאיזה סדר גדול של מחשבות ורצונות ראוי להתכוון בתפילה. צריך להתפלל על בני עמנו, גם אלה הבוגדים והבויגים, וגם על תיקון העולם כולו, ונדרשת עבודה גדולה על מנת לכלול את כולם בתפילה. צריך ללחוץ על הבוגדים, לזכותם לפני אבינו שבשמים, ויחד עם זה ללחוץ בכל עוז הרהר והנפש בביקורת בונה כלפי מחשבות ורצונות של רשעות. וכדאי מן הגובה הזה אנו באים ולשם המסרה והתכלית הזו אנו מתכוונים.

כליל ראש-השנה, צריך ראשית כל לזכור את יצחק אבינו ואת רבי יודא, להריח אה ריח בגדיו - "חקל תפוחין", ולבודד תחילה יבורא פרי העץ על התפוח. אחר כך יש לצרף לזה גם את היסוד של ריש לקיש, שאפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון - לכן אוכלים גם רימונים.

תוך כדי האכילה צריך גם להתפלל וגם לעבוד. לא די להרגיש בטעם ולומר: יהי רצון שתתחדש עלינו שנה מתוקה, אלא צריך להתכוון למיחוק אקטיבי. צריך להתחבר ליצחק אבינו, לרבי יודא, לריש לקיש, לר"ן, למזן השולחן ערוך, לרמ"א ולגר"א, ולמתק את המרידות! זו העבודה המוטלת עלינו בראש-השנה - להשוב, להתרכו ולהתפלל על הדור ולמתק אותו.

אלהים הריח את ריח בגדיו